

ҚАЗАҚСТАН ҰЛТТЫҚ БАНКІ

САЛАЛЫҚ КОНЪЮНКТУРАЛЫҚ ШОЛУ

Кәсіпорындар пікіртерімінің нәтижелері

(салалар: тау-кен өндіру және өңдеу өнеркәсібі, құрылыс, сауда, көлік және қойма)

2020 жылғы II тоқсан

Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің
Ақша – кредит саясаты департаменті

Жалпы ақпарат

I. Экономикалық жағдайларды бағалау:

- саладағы бәсекелестік (4 бет)
- инвестициялық белсенділік жағдайлары (5 бет)
- валюта бағамының әсері (6 бет)
- кредиттеу талаптары (7-8 бет)

II. Кәсіпорындар қызметінің нақты көрсеткіштерін бағалау

- сұраныс және бағаларға шолу (9 бет)
- өндірістік қуаттың жүктеме деңгейі (10 бет)
- кәсіпорындардың қаржылық көрсеткіштері (11-12-бет)
- саладағы борыштық ауыртпалық (13-бет)
- еңбекақы мен жұмыспен қамту (14-бет)

Қорытынды

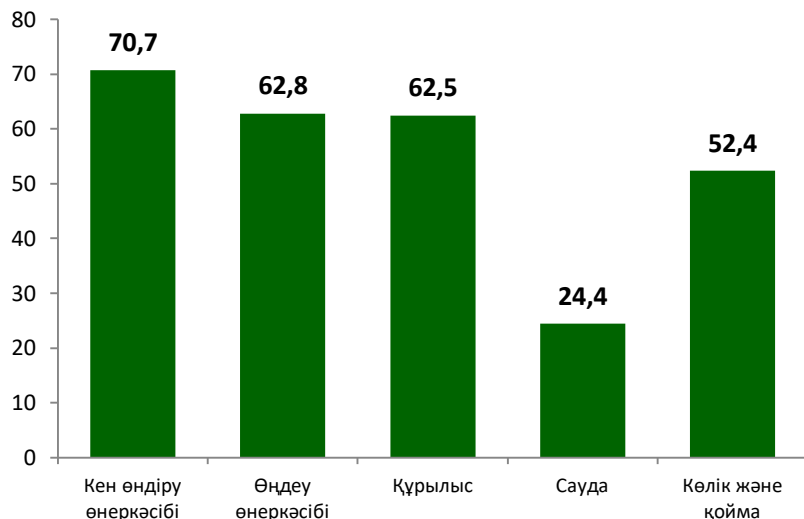
Пікіртерім жөніндегі мәліметтер

Пікіртерім мақсаты	➤ Салалардағы бизнестің конъюнктурасындағы негізгі үрдістерді анықтау
Респонденттер	➤ Кәсіпорындардың басшылары, қаржы бөлімдерінің қызметкерлері
Пікіртерім әдісі	➤ Сауалнама
Пікіртерім жүргізу кезеңі	➤ 2020 жылғы 2-тоқсан

Іріктеу туралы мәліметтер

Тау-кен өндіру өнеркәсібінің кәсіпорындары	➤ 188
Өңдеу өнеркәсібінің кәсіпорындары	➤ 699
Құрылыс кәсіпорындары	➤ 349
Сауда саласының кәсіпорындары	➤ 906
Көлік және қоймаға жинау кәсіпорындары	➤ 252
Іріктеу бойынша кәсіпорындардың барлығы	➤ 2 394
Мониторингке қатысушылардың барлығы	➤ 3 251

1-график. Ірі және орта кәсіпорындардың үлесі, %

2020 жылдың 2 тоқсанында қарастырылып отырған барлық салалар үшін бәсекелестіктің маңызы артты. Сауда саласы бәсекелестік деңгейі ең қарқынды сала болып қалып отыр, онда нарықтық бәсекелестіктің ықпалына тәуелді кәсіпорындар үлесі 39,6% құраса, тау-кен өндіру өнеркәсібінде аталған көрсеткіш 12,2%-ды құрады. Басқа салаларда бұл көрсеткіш 22% - 30% құрады.

Тау-кен өнеркәсібі бойынша іріктеме негізінен ірі және орта кәсіпорындар арқылы көрсетіліп отыр (70,7%). Оның басым бөлігін мұнай және табиғи газ өндіру, металл кендері, сондай-ақ тау-кен өнеркәсібінде техникалық қызмет көрсететін кәсіпорындар құрайды.

Өңдеу өнеркәсібінде ірі және орта кәсіпорындар сала кәсіпорындарының жалпы санының 62,8%-ын құрайды. Сала бойынша өндіріс көлемінің басым бөлігін металлургиялық өнеркәсіп кәсіпорындары өндіреді.

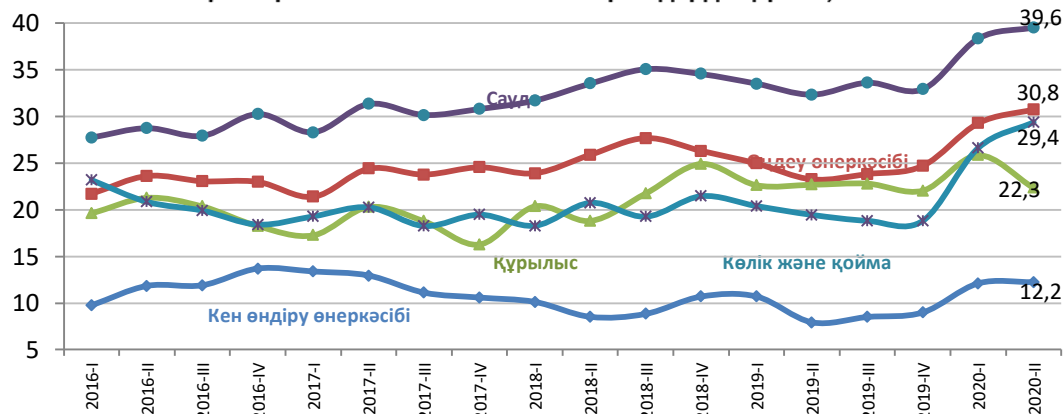
Құрылыс саласында да ірі және орта кәсіпорындар іріктеменің басым бөлігін құрайды (62,5%).

Көлік және қойма саласы бойынша іріктеменің жартысынан астамы ірі және орта кәсіпорындар (52,4%), олардың көбі мұнай және мұнай өнімдерін құбыржол арқылы тасымалдау қызметтерін көрсетеді. Олардың ішінде табиғи монополия субъектілеріне жататын кәсіпорындар аз емес.

Сауда саласы бойынша іріктемеде де бас жиынтықтағыдай ірі және орта кәсіпорындардың үлесі жоғары емес (24,4%).

Аталған салалар бойынша іріктеме репрезентативтілігі* 58,6% құрайды.

2-график. Нарықтық бәсекелестік кәсіпорынның даму мүмкіндігін шектеуші фактор болып табылатын кәсіпорындардың үлесі, %

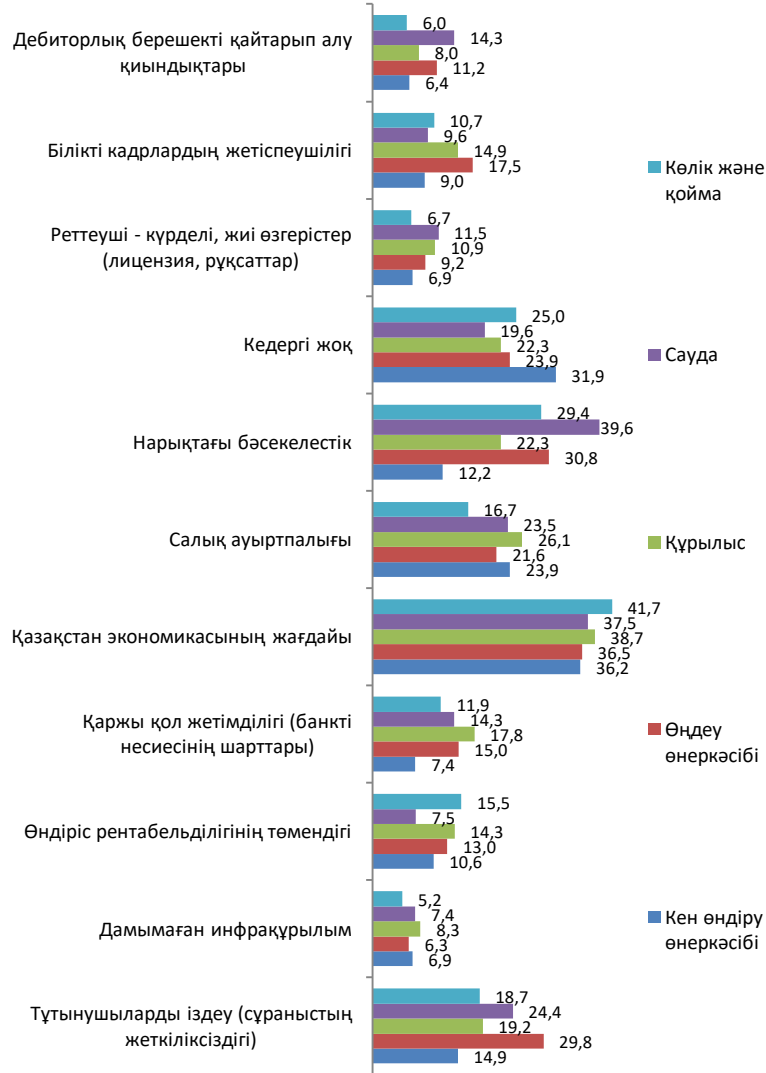

* ҚРҰБ кәсіпорындары мониторингіндегі репрезентативтілігі мына формула бойынша бағаланады: $MҚК \text{ ӨСТ} / \text{ҰЭМ ӨСТ} * 100$

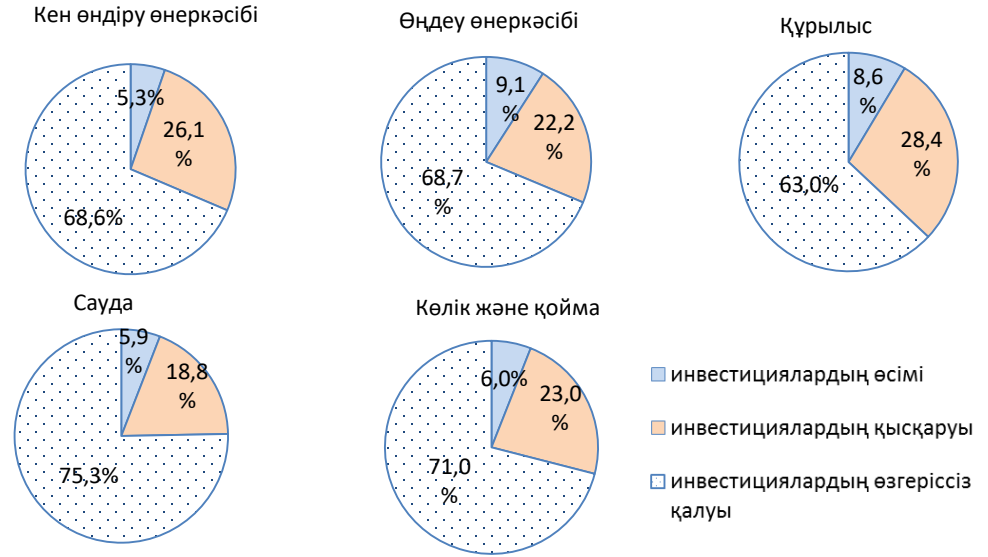
мұндағы, МҚК ӨСТ – ҚРҰБ мониторингінде қатысушы кәсіпорындардың өнімдерін сатудан түскен кіріс (ӨСТ); ҰЭМ ӨСТ – ҰЭМ СК деректері бойынша ӨСТ

Экономикалық жағдайларды бағалау: Инвестициялық белсенділік жағдайлары

3-график. Кәсіпорындардың инвестициялық белсенділіктерін шектеуші факторлар, %

4-график. Кәсіпорындардың келесі 12 айдағы инвестициялау деңгейінің өзгерісі бойынша күтулері, %

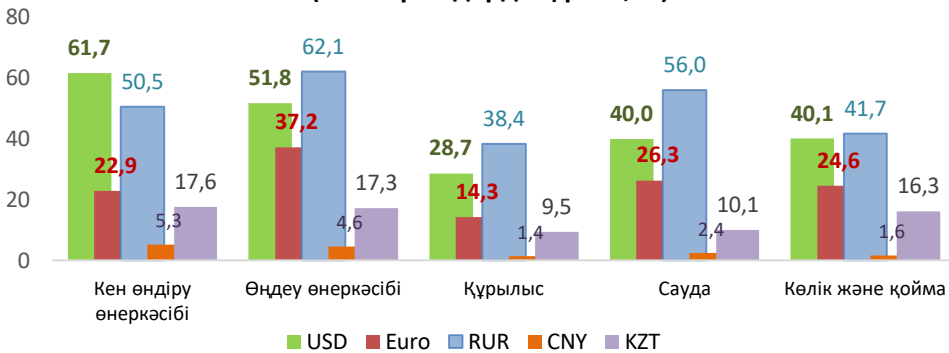
Көптеген кәсіпорындардың пікірі бойынша 2020 жылдың 2-тоқсанында бизнесті жүргізуге негізгі кедергі Қазақстан экономикасының жағдайы болды. Қарастырылып отырған барлық салаларда осы факторды көрсеткен кәсіпорындардың үлесі 36% -дан жоғары.

Сауда кәсіпорындары үшін ең маңызды шектеуші фактор болып басқа кәсіпорындар тарапынан нарықтық бәсекелестік табылады. Өңдеуші өнеркәсіп кәсіпорындары үшін - олардың өнімдеріне деген сұраныстың жеткіліксіздігі.

Алдағы 12 айда барлық секторлар бойынша қаржыландыру деңгейі жалпы өзгеріссіз қалады, сонымен бірге өңдеу өнеркәсібінде қаржыландырудың ең үлкен өсімі, ал кен өндіру өнеркәсібінде ең төмен өсімі күтілуде. Инвестиция көлемін төмендетуді жоспарлап отырған кәсіпорындардың ең жоғары үлесі құрылыс саласында, ал ең төмен үлесі сауда саласында күтілуде. Қарастырылып отырған салалардың бәрінде инвестицияны арттыруды жоспарлап отырған кәсіпорындар үлесінен, оны төмендетуді жоспарлап отырғандардың үлесі артық.

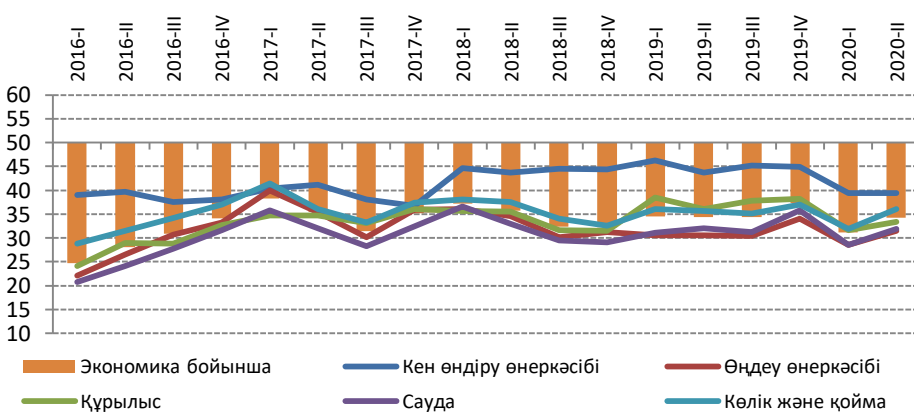
Қаржыландырудың негізгі көздері бұрынғысынша кәсіпорындардың **меншікті қаражаты** болып табылады.

5-график. Есеп айырысуда шетел валютасын қолдану (кәсіпорындардың үлесі, %)

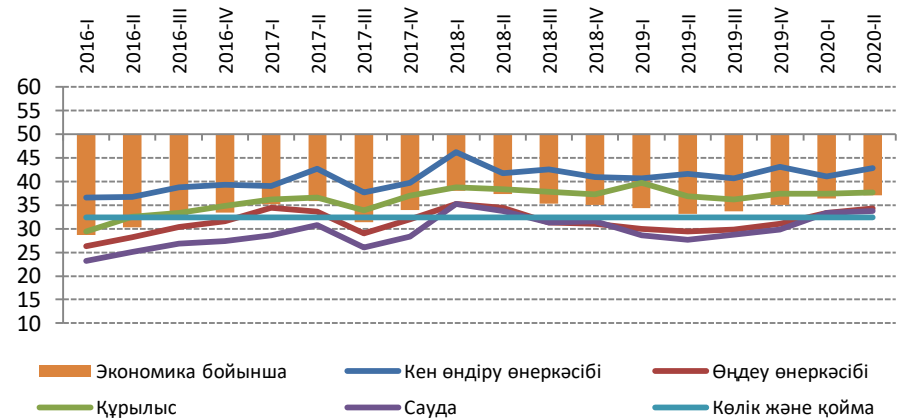

Шетелдік серіктестермен есеп айырысуда тау-кен өнеркәсібінен басқа қарастырылып отырған салалар үшін қолданылатын негізгі валюта - ресей рублі (өңдеу өнеркәсібінде ресей рублін қолданатын кәсіпорындардың үлесі 62,1%, саудада - 56,0%). Тау-кен өндіру өнеркәсібінде АҚШ доллары басым (61,7%). 2020 жылғы 2-тоқсанда теңгені көбірек қолданған тау-кен өнеркәсібі мен өңдеу өнеркәсібі кәсіпорындары (17,6% және 17,3%, сәйкесінше).

6-график. Теңгенің АҚШ долларына бағамының өзгеруінің кәсіпорындардың қызметіне ықпалы (тоқсан ішінде салалар бойынша ДИ*)

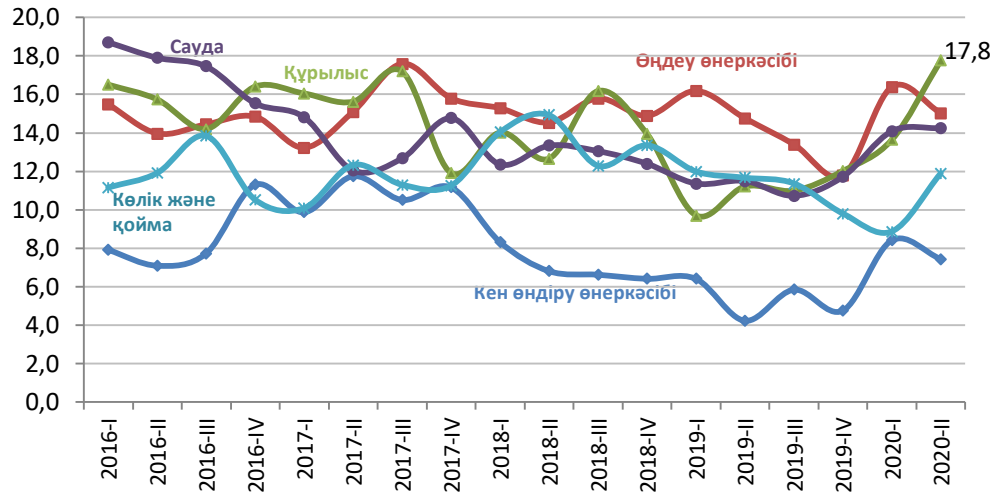
7-график. Теңгенің Ресей рубліне бағамының өзгеруінің кәсіпорының қызметіне ықпалы (тоқсан ішінде салалар бойынша ДИ*)

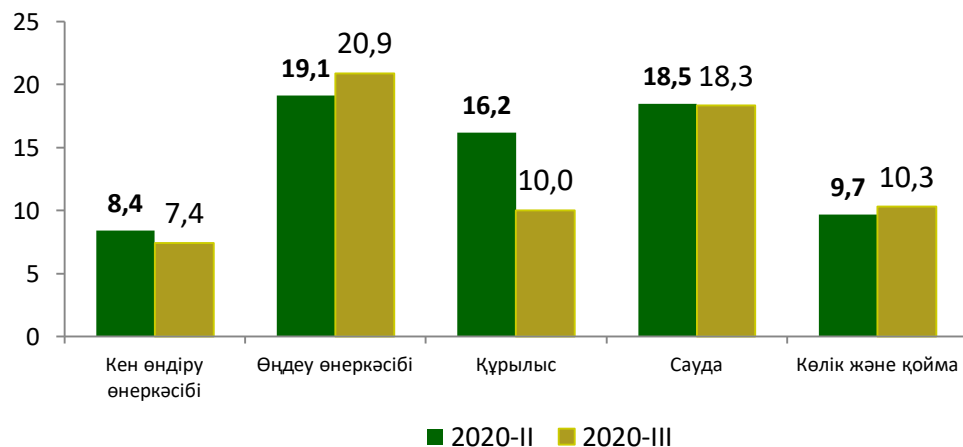
Кәсіпорындардың мәліметтері бойынша, 2020 жылдың 2-тоқсанында теңге бағамының АҚШ долларына және Ресей рубліне қатысты өзгерісінің кері ықпалы қарастырылып отырған барлық салалар үшін жалпы төмендеді. Бағам өзгерісі әсерінің ең төмен кері ықпалы кен өндіру өнеркәсібіне тисе, ең көп кері ықпалы өңдеу өнеркәсібі, сауда мен көлік және қоймалау салаларына тиді.

* ДИ, диффузиялық индекс 50 деңгейінен неғұрлым жоғары (төмен) болса, көрсеткіштің ықпалы соғұрлым оң (теріс), 50 деңгейі ықпалдың болмауын білдіреді

8-график. Банктік кредиттеудің шарттары тиімсіз кәсіпорындардың үлесі, %

9-график. 2020ж. 2 және 3 тоқсанда несие алуға ниеті бар кәсіпорындар, %

1-кесте. Несиелеудің орташа мөлшерлемесі, %

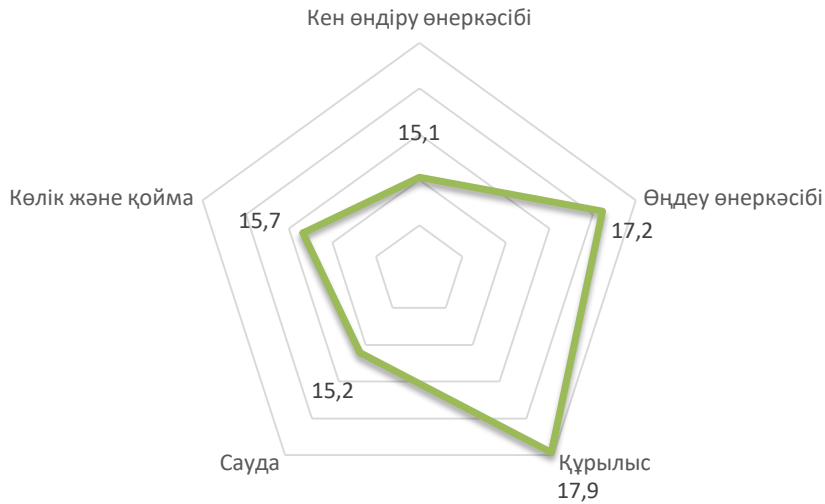
	Теңгемен		Шетел валютасымен	
	нақты	қол жетімді	нақты	қол жетімді
Кен өндіру өнеркәсібі	12,4	3,7	3,9	1,9
Өңдеу өнеркәсібі	10,4	5,4	6,6	2,3
Құрылыс	13,4	5,1	8,3	2,2
Сауда	11,9	6,2	6,0	3,1
Көлік және қойма	11,0	3,8	4,4	1,9

2020 жылдың 2-тоқсанында банктердің несиелеу шарттары құрылыс пен көлік және қоймалау салалары үшін нашарлады. Кредиттеу шарттарын қолайсыз деп есептейтін кәсіпорындардың ең үлесі құрылыс саласында (17,8%). Өңдеу өнеркәсібі мен сауда саласында олардың үлесі азырақ. Тау-кен өнеркәсібінде және көлік және қоймалау саласында олардың үлесі одан да төмен.

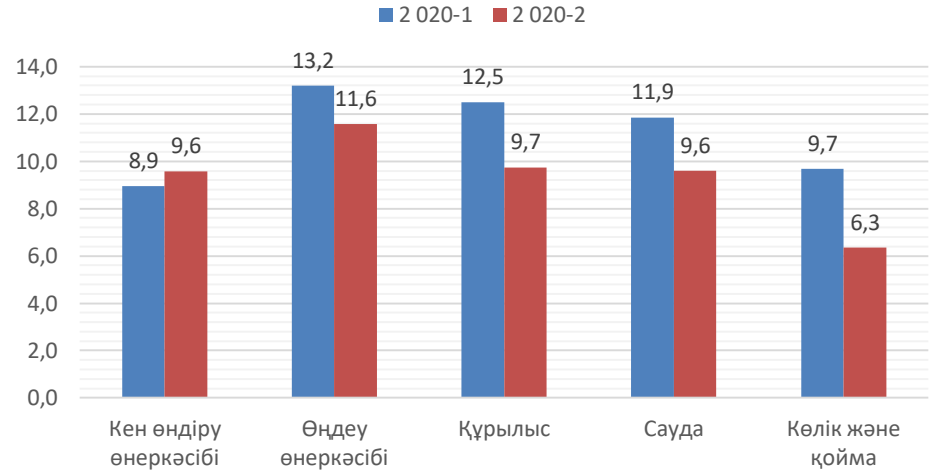
Теңгемен де, шетел валютасымен де алынған несиелер бойынша ең жоғары пайыздық мөлшерлеме құрылыс саласында орын алды (13,4% және 8,3%, сәйкесінше).

2020 жылдың 3-тоқсанында несие алуға ниетті кәсіпорындардың үлесі ең көп өңдеу өнеркәсібі мен сауда саласында (20,9% және 18,3%, сәйкесінше), ең төмен үлесі – кен өндіру өнеркәсібінде (7,4%).

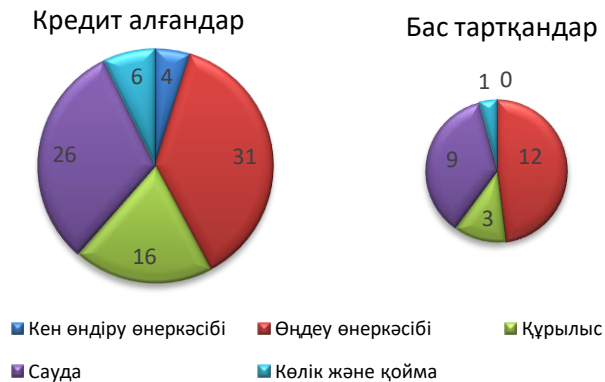
10-график. Орташа* салмақтанған несиелік жүктеме**, %

11-график. Банк несиелері бойынша мерзімі өткен*** қарызы бар кәсіпорындардың үлесі, %

12-график. Несие ала алмаған кәсіпорындар саны

2020 жылдың 2-тоқсанында құрылыс саласында орташа несиелік жүктеме басқа салаларға қарағанда жоғары болды. Құрылыс саласында өнімді сатудан түскен кірістің орташа есеппен 17,9% қарызды өтеуге жұмсалады. Бұл көрсеткіштің ең төмен мәні кен өндіру өнеркәсібінде және сауда саласында байқалды (15,1% және 15,2% сәйкесінше).

2020 жылғы 2-тоқсанда банк несиелері бойынша мерзімі өткен (90 күннен астам) қарызы бар кәсіпорындардың үлесі, кен өндіру өнеркәсібінен басқа салаларда төмендеді. Осындай кәсіпорындардың ең көп үлесі өңдеу өнеркәсібінде (11,6%). Көлік және қойма саласында олардың үлесі әлдеқайда төмен (6,3%).

Банктер 2020 жылдың 2-тоқсанында қарастырылып отырған салалардың ішінен 25 кәсіпорынға несие беруден бас тартты, олардың жартысына жуығы сауда кәсіпорындары (12 кәсіпорын). Кен өндіру өнеркәсібінде мұндай кәсіпорындар жоқ.

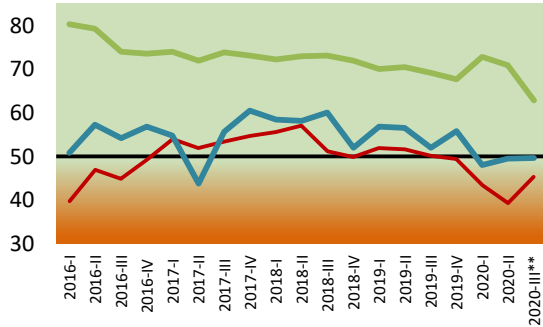
*Орташа салмақтанған мән - бұл жауаптар үлесі бойынша салмақтанған интервалдың орташа мәні

** Ай сайынғы төлем / өнімді сатудан түскен кіріс * 100

*** 90 күннен астам

Кәсіпорындар қызметінің нақты көрсеткіштерін бағалау: Сұраныс және бағаларға шолу

13-график. Кен өндіру өнеркәсібі, ДИ*

14-график. Өңдеу өнеркәсіп, ДИ

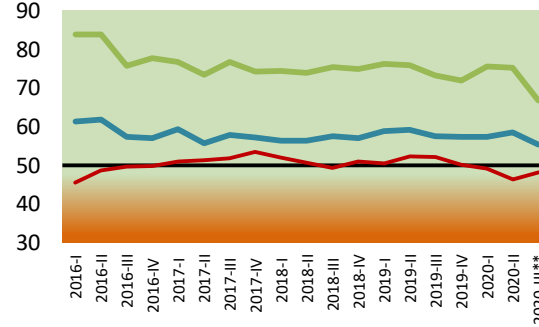

График 15. Құрылыс, ДИ

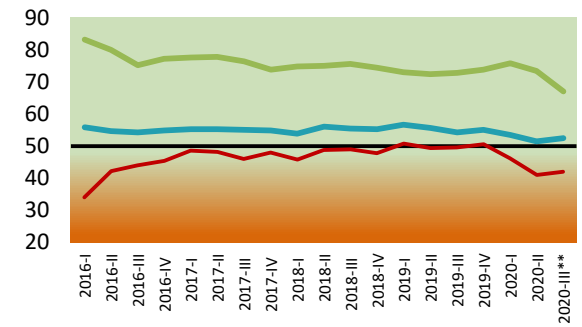
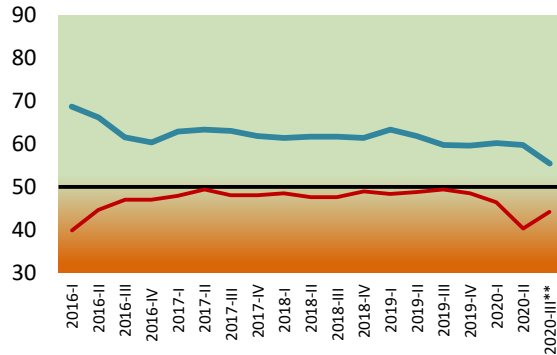
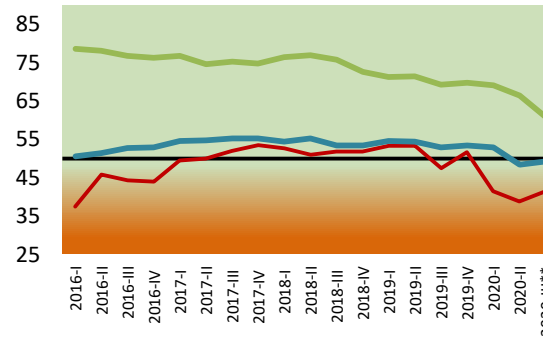

График 16. Сауда, ДИ

17-график. Көлік және қойма, ДИ

— Сұраныс — Дайын өнім бағасы — Шикізаттар бағасы

2020 жылдың 2-тоқсанында дайын өнімге деген сұраныс қарастырылып отырған салалардың бәрінде төмендеп, ДИ 2016 жылғы деңгейге дейін жетті.

Сұраныстың ең аз төмендеуі өңдеу өнеркәсібінде орын алды.

2020 жылдың 3-тоқсанында барлық саланың кәсіпорындары сұраныстың төмендеуінің жалғасуын күтеді, бірақ төмендеу қарқынының бәсеңдеуі күтілуде.

2020 жылғы 2-тоқсанда **дайын өнім бағасының төмендеуі** кен өндірісі мен көлік және қойма саласында байқалды, онда ДИ құлдырау аймағына өтті. Өңдеу өнеркәсібі мен сауда салаларында бағалардың өсу қарқыны алдағы тоқсандағы көрсеткішпен шамалас болды, ал құрылыс саласында бағалар айтарлықтай өзгерген жоқ.

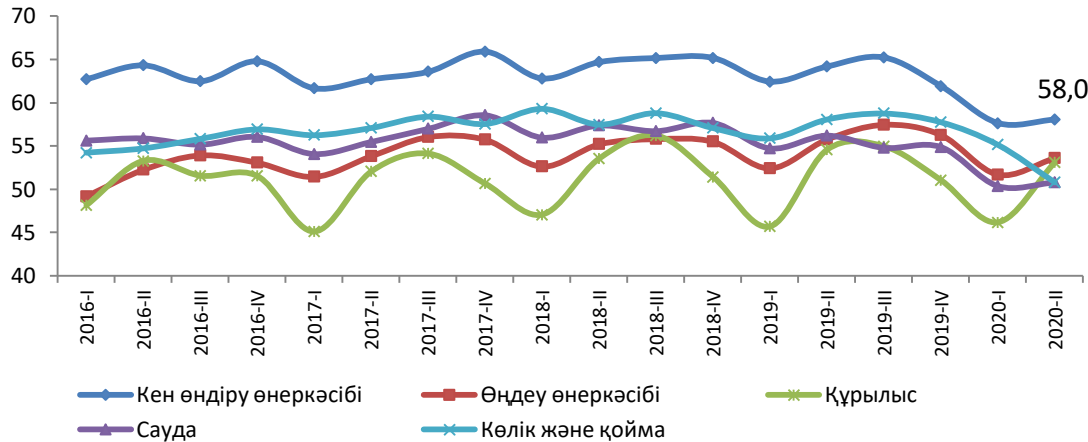
2020 жылғы 3-тоқсанда өңдеуші өнеркәсіптен басқа қарастырылып отырған барлық салалардың кәсіпорындары **дайын өнім бағасының** өсу қарқынын біршама төмендетуді жоспарлауда. Бұл **сұраныстың** азаюы мен **шикізат бағасының** өсу қарқынының төмендеуінің күтілуімен байланысты. Кен өндіру өнеркәсібі кәсіпорындарының күтімі бойынша олардың өнімне деген баға өзгеріссіз қалады.

*ДИ, диффузиялық индекс 50 деңгейінен неғұрлым жоғары (төмен) болса, көрсеткіштің ықпалы соғұрлым оң (теріс), 50 деңгейі ықпалдың болмауын білдіреді

** 2020 жылдың 3-ші тоқсаны үшін кәсіпорындардың күтулері келтірілген.

Кәсіпорындар қызметінің нақты көрсеткіштерін бағалау: Өндірістік қуаттың жүктеме деңгейі

18-график. Салалар бойынша өндірістік қуаттардың орташа алынған жүктемесі*, %

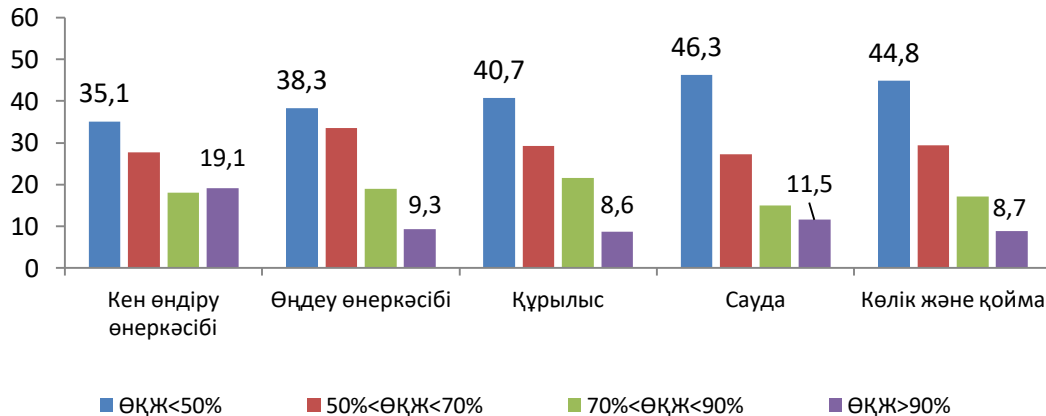
2020 жылдың 2-тоқсанында көлік және қойма саласынан басқа барлық қарастырылып отырған салаларда **өндірістік қуат жүктемесі (ӨҚЖ)** аздап жоғарылады.

Өткен тоқсанда өндірістік қуатты барынша жүктеген (ӨҚЖ \geq 90%) кәсіпорындар үлесі **тау-кен өнеркәсібінде** басқа салаларға қарағанда басымырақ болды (19,1%). Бұндай кәсіпорындардың үлесі құрылыс саласында әлдеқайда төмен (8,6%).

Сауда саласындағы кәсіпорындардың көпшілігінің (46,3%) өндірістік қуатты жүктеу деңгейі 50%-дан төмен.

Нәтижесінде орташа өндірістік қуаттарды пайдаланудың ең жоғары деңгейі **тау-кен өнеркәсібінде** сақталып отыр (58,0%). **Сауда және құрылыс саласы** өндірістік потенциалын ең аз қолданатын салалар болып қалып отыр. Бұл ретте, құрылыс саласындағы ӨҚЖ динамикасының құбылмалылығы саланың маусымдық факторларға тәуелділігімен байланысты болғанымен түсіндіріледі.

19-график. Өндірістік қуат жүктемесінің 2020 жылғы 2-тоқсандағы деңгейі, кәсіпорындар үлесі %-бен

* Орташа арифметикалық салмақтанған өлшем – өндірістік қуаттар жүктемесінің деңгейі туралы сұраққа берілген жауаптар үлесі бойынша салмақтанған интервалдың орташа мәні.

Кәсіпорындар қызметінің нақты көрсеткіштерін бағалау: Кәсіпорындардың қаржылық көрсеткіштері

2-кесте. Негізгі көрсеткіштердің медианалақ мәні*

	АӨК	ЖТҚК	ААК	СР**	ӨҚК	ААҚҰ, %
Кен өндіру өнеркәсібі	1,31	1,37	0,15	30,5	0,48	47,6
Өңдеу өнеркәсібі	1,35	1,31	0,23	21,5	0,35	61,9
Құрылыс	1,06	1,18	0,23	19,9	0,26	66,4
Сауда	1,15	1,18	0,38	18,3	0,21	80,3
Көлік және қойма	1,08	1,48	0,12	25,0	0,42	29,6

Кәсіпорындардың қаржы-шаруашылық қызметінің негізгі көрсеткіштері 2020 жылғы 2-тоқсанда былайша қалыптасты:

- өңдеуші және кен өндіру өнеркәсіп кәсіпорындарының өтімділігі ең жоғары болып табылады (АӨК = 1,35 және 1,31 сәйкесінше);
- төлем қабілеттілігі ең жоғары болып көлік және қоймалау және кен өндіру саласының кәсіпорындары табылады (ЖТҚК = 1,48 және 1,37 сәйкесінше);
- іскерлік белсенділік сауда саласында басқаларына қарағанда айтарлықтай жоғары (ААК = 0,38);
- тау-кен өндіру өнеркәсібі саласының кәсіпорындарының рентабельділігі ең жоғары (СР=30,5%), ең төмен көрсеткіш – сауда саласында (СР=18,3%);
- инвестициялауды меншікті қаражаттың есебінен қаржыландыру мүмкіндігі тау-кен өндіру мен көлік және қоймалау саласының кәсіпорындарында жоғарырақ (ӨҚК=0,48 және 0,42 сәйкесінше);
- сауда саласы кәсіпорындарының активтерінің басым бөлігі айналым қаражаты болып табылады (ААҚҰ = 80,3%).

3-кесте. Қаржылық көрсеткіштердің сипаттамалары

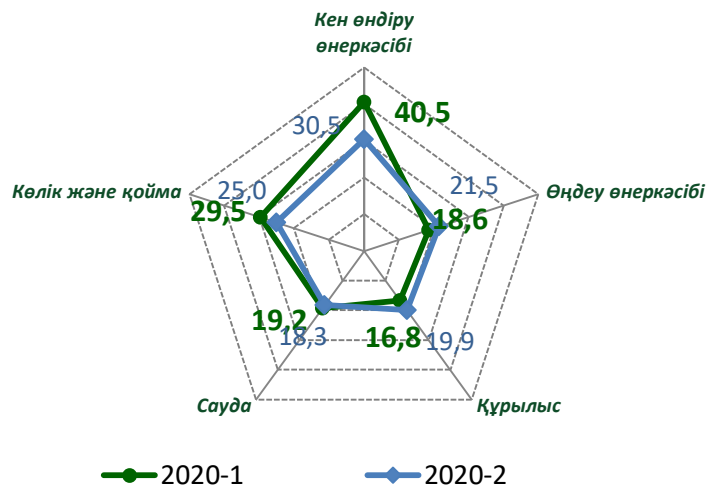
	Есептеу формуласы	Қысқаша сипаттама
АӨК (ағымдағы өтімділік коэффициенті)	Ағымдағы активтер/Қысқа мерзімді міндеттемелер	Компанияның ағымдағы міндеттемелерді (қысқа мерзімді) айналым активтері есебінен ғана өтеу қабілеттілігін сипаттайды. Көрсеткіш неғұрлым жоғары болса, кәсіпорынның төлем жасауға қабілеттілігі солғұрлым жақсы болады. Норматив 1,2-2.
ЖТҚК (жалпы төлем жасау қабілеттілік коэффициенті)	Активтер/Міндеттемелер	Кәсіпорынның барлық міндеттемесін (қысқа мерзімді және ұзақ мерзімді) оның барлық активімен өтеу қабілеттілігін көрсетеді.
ААК (активтердің айналымдылық коэфф-і)	ӨСТ/Активтер <i>ӨСТ – өнімді сатудан түскен түсім</i>	Активтерді пайдалану қарқындылығын (айналым жылдамдығын) көрсетеді. Кәсіпорынның іскерлік белсенділігінің көрсеткіштері ретінде пайдаланылады.
СР (сату рентабельділігі)	(ӨСТ-ӨӨҚ)/ӨСТ <i>ӨӨҚ – өнімнің өзіндік құны</i>	Ұйым түсімінің қандай бөлігі пайданы (салық салынғанға дейінгі) құрайтынын көрсететін ұйым қызметінің қаржылық нәтижелілігінің көрсеткіші
ӨҚК (өзін-өзі қаржыландыру деңгейі)	МК/(МК+Міндеттемелер) <i>МК – меншікті капитал</i>	Меншікті инвестициялық қаражаттың инвестициялауға қажетті жалпы қаражатқа қатынасы
ААҚҰ (активтегі айналым қаражатының үлесі)	Қысқа мерзімді активтер/Активтер*100	Баланстың жалпы өтімділігін бағалауға мүмкіндік береді

*Орташа деңгейдің экстремалдық мәндердің әсеріне байланысты болуына қатысты медианалық мәндер келтірілген

** Пайыздар, салықтар және амортизация төлемдері бойынша шығыстар шегерілгенге дейінгі сату рентабельділігі

Кәсіпорындар қызметінің нақты көрсеткіштерін бағалау: Кәсіпорындардың қаржылық көрсеткіштері

20-график. Сатудың орташа рентабельділігі*, %

21-график. Сату рентабельділігінің динамикасы*, %

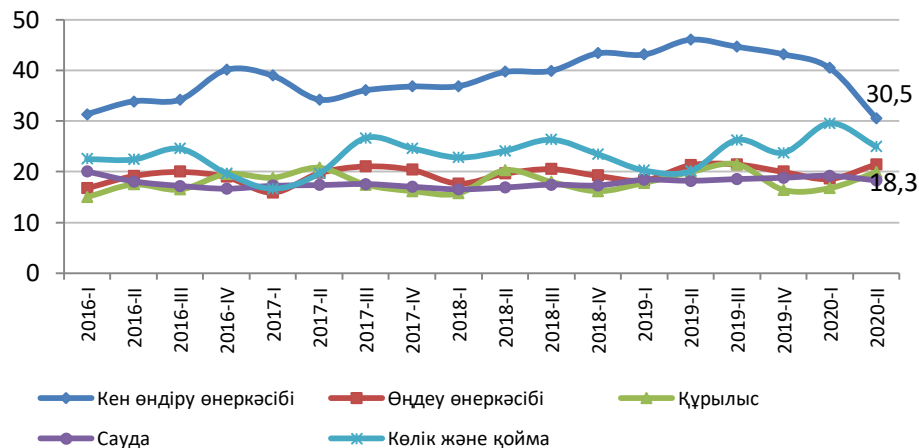
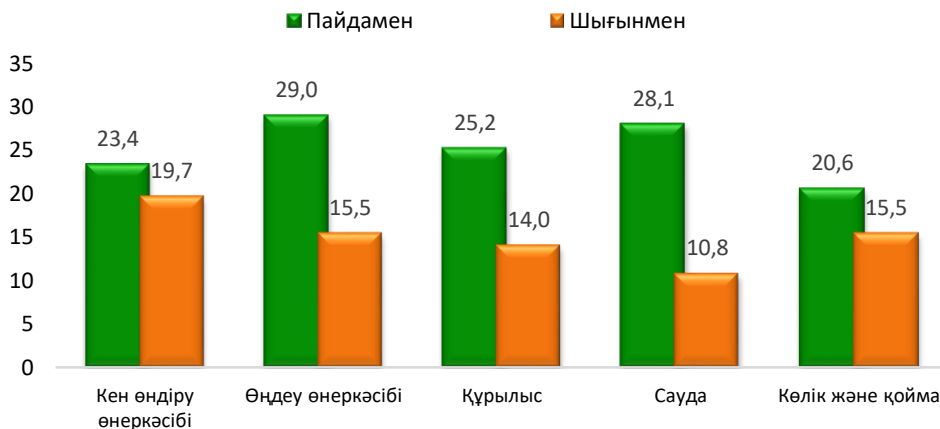

График 22. Қаржылық жылды пайдамен/шығынмен аяқтауды болжайтын кәсіпорындардың үлесі, %

2020 жылдың 2-тоқсанында **сату рентабельділігі** (пайыздар, салықтар және амортизация төлемдері бойынша шығынтар шегерілгенге дейінгі) құрылыс және өңдеу өнеркәсібінен басқа қарастырылып отырған салалардың бәрінде төмендеді. Көрсеткіш кен өндіру мен көлік және қойма салаларында айтарлықтай төмендеді.

Кәсіпорындардың деректері бойынша ең жоғары рентабельділік тау-кен өндіру өнеркәсібінде: орташа медианалық рентабельділік бұл салада 2020 жылғы 2-тоқсанда 30,5%-ды құрады, ал құрылыс саласында көрсеткіш айтарлықтай төмен болды (18,3%).

Қаржылық жылды шығынмен аяқтауды болжап отырған кәсіпорындардың ең көп үлесі (19,7%) тау-кен өндіру өнеркәсібінде орын алды. Ал қаржылық жыл пайдамен аяқталады деп болжайтын кәсіпорындардың ең көп үлесі өңдеу өнеркәсібі (29,0%) және сауда саласында (28,1%).

* Орташа арифметикалық мәnniң экстремалдық мәндердің әсеріне тәуелділігі жоғары болуына қатысты медианалық мәндер келтірілген

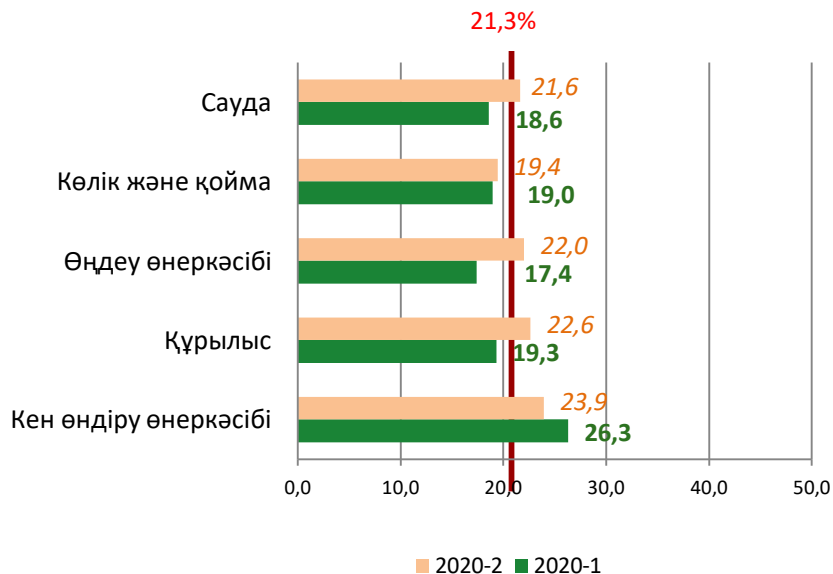
Кәсіпорындар қызметінің нақты көрсеткіштерін бағалау: Салалардағы борыштық ауыртпалық

Банк секторынан тыс, яғни жеткізушілермен, мердігерлермен, тапсырыс берушілермен, сатып алушылармен және т.с. өзара есеп айырысуға байланысты мерзімі өткен берешекке қатысты ахуал біршама нашарлады. Экономика бойынша мерзімі өткен (90 күннен астам) **дебиторлық берешегі** бар кәсіпорындар үлесі экономика бойынша аздап өсті.

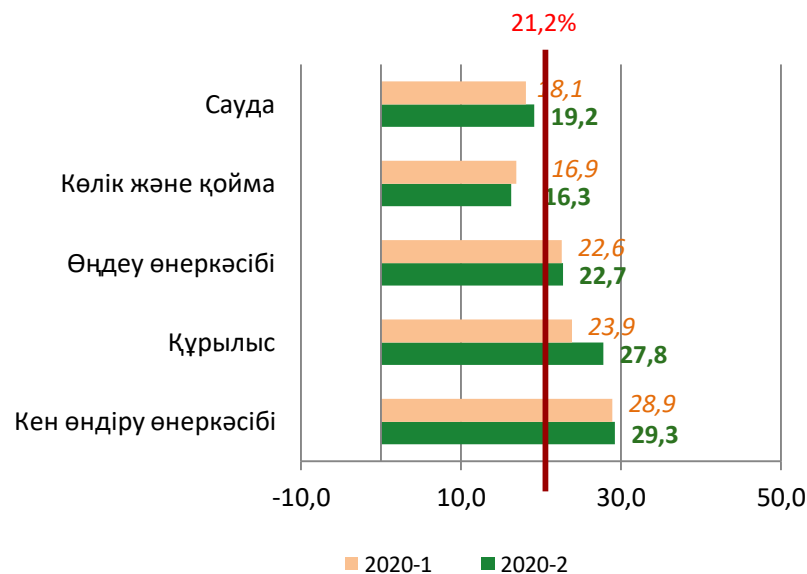
Экономика бойынша **дебиторлық берешегі** бар кәсіпорындар үлесі 21,3%, ал мерзімі өткен **кредиторлық берешегі** бар кәсіпорындар үлесі 21,2%-ды құрады. Мерзімі өткен дебиторлық және кредиторлық берешегі бар кәсіпорындардың ең көп үлесі тау-кен өндіру өнеркәсібінде (23,9% және 29,3% сәйкесінше).

2020 жылғы 2-тоқсанда сауалнамаға қатысқан кәсіпорындардың 10,6%-ы дебиторлық берешекті қайтарып алуда қиындықтарға тап болғанын атап өткен жөн. Саудада бұл көрсеткіш 14,3%, өңдеу өнеркәсібінде – 11,2%, құрылыста - 8,0%, кен өндіру өнеркәсібінде – 6,4%, көлік және сақтау саласында - 6,0% құрады.

23-график. Мерзімі өткен дебиторлық берешек (%)

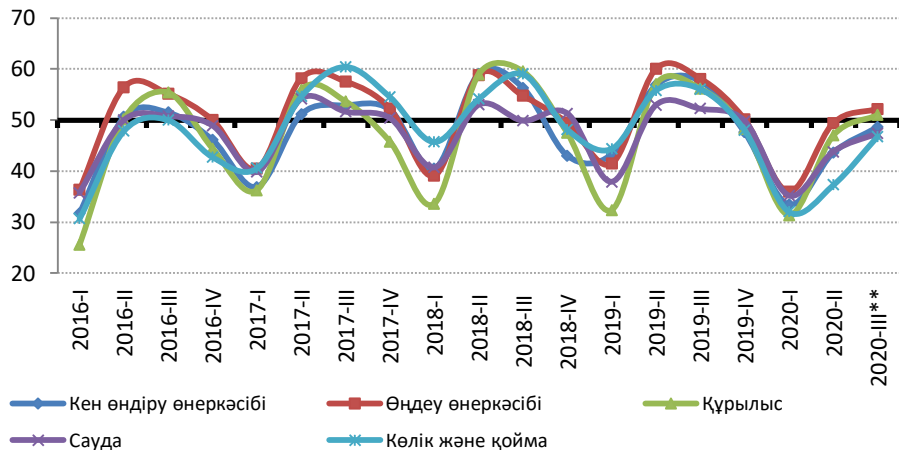
24-график. Мерзімі өткен кредиторлық берешек (%)

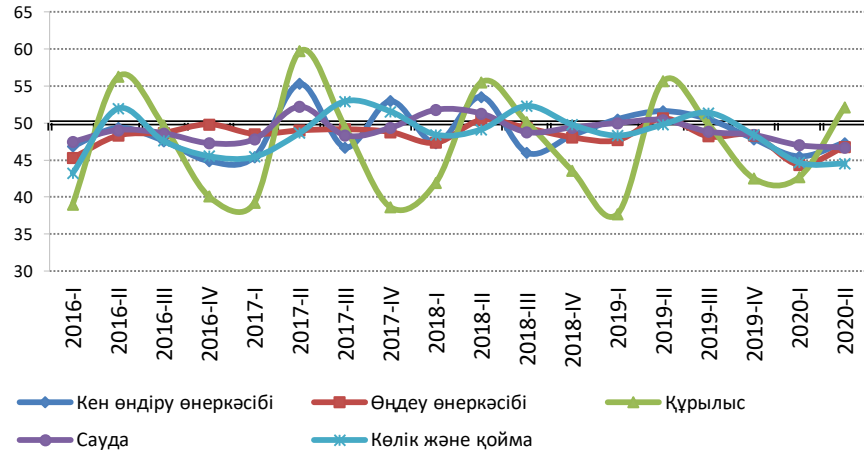
Кәсіпорындар қызметінің нақты көрсеткіштерін бағалау:

Еңбекақы мен жұмыспен қамту

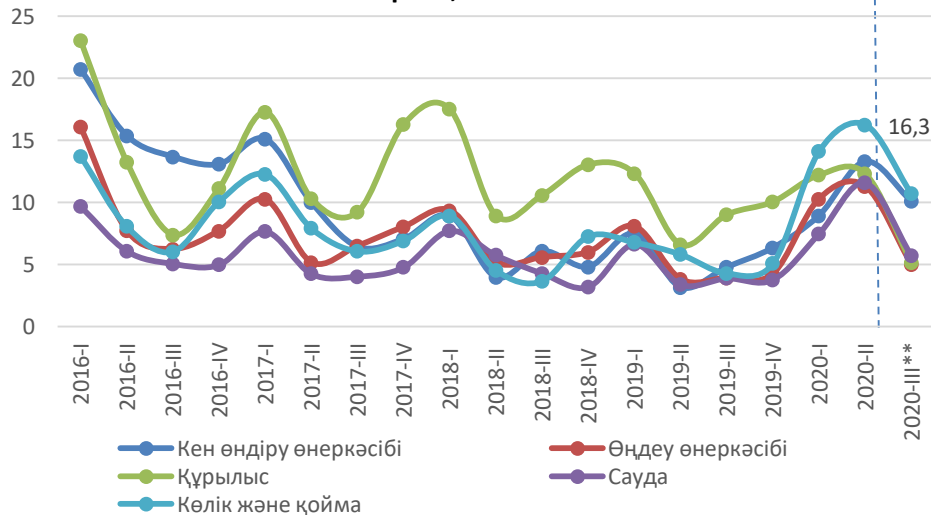
25-график. Өндіріс көлемінің өзгерісі, ДИ %

26-график. Қызметкерлер санының өзгерісі, ДИ *

27-график. Орташа жалақыны төмендеткен кәсіпорындардың үлесі, %

2020 жылдың 2-тоқсанында қарастырылып отырған барлық салалардың бәрінде өндіріс көлемінің құлдырау қарқыны бәсеңдеді. Жалпы экономикада өндіріс көлемі бойынша ДИ 2020 жылдың 1 тоқсанындағы 38,5 көрсеткішінен 43,1 дейін көтерілді.

Алдыңғы жылдарда 2-тоқсанда өндіріс көлемінің маусымдық өсуі байқалатын, алайда 2020 жылы пандемия мен карантиндік шараларға байланысты кәсіпорындар өндіріс көлемінің қалпына келуі 3 тоқсанда ғана күтеді (күтілімге сай ДИ 49,0 құрады).

Бұл жағдай жалақы мен кәсіпорындардағы қызметкерлер санына да әсер етті. 2020 жылдың 2-тоқсанында орташа жалақыны төмендеткен кәсіпорындардың үлесі өсті, әсіресе көлік және қойма өнеркәсібінде (16,3%). Құрылыс саласынан басқа қарастырылып отырған барлық салалардағы жұмысшылар санының азаюы орын алды.

Сонымен қатар, 2020 жылдың 3 тоқсанында орташа жалақыны төмендетуді жоспарлап отырған кәсіпорындардың үлесінің төмендегенін атап өткен жөн.

* ДИ, диффузиялық индекс, 50 деңгейінен қаншалықты жоғары (төмен) болса, көрсеткіштің оң (теріс) әсер етуі соншалықты, 50 деңгейі әсер етудің болмағанын білдіреді

** Графиктерде 2020 жылдың 3-тоқсаны бойынша кәсіпорындардың күтімі көрсетілген

- **Бәсекелестіктің ең жоғары дәрежесі** сауда саласында.
- Кәсіпорындардың көпшілігі бизнесті жүргізуді шектейтін негізгі фактор ретінде **Қазақстан экономикасының жағдайын** атайды.
- Кәсіпорындардың мәліметтері бойынша, 2020 жылдың 2-тоқсанында теңге бағамының **АҚШ долларына және Ресей рубліне** қатысты өзгерісінің кері ықпалы қарастырылып отырған барлық салалар үшін жалпы төмендеді. Бағам өзгерісі әсерінің ең төмен кері ықпалы кен өндіру өнеркәсібіне тисе, ең көп кері ықпалы өңдеу өнеркәсібі, сауда мен көлік және қоймалау салаларына тиді.
- **Өндірістік қуаттардың** ең жоғары **жүктемесі** кен өндіру өнеркәсібінде.
- 2020 жылдың 2-тоқсанында дайын өнімге деген сұраныс қарастырылып отырған салалардың бәрінде төмендеп, ДИ 2016 жылғы деңгейге дейін жетті. Сұраныстың ең аз төмендеуі өңдеу өнеркәсіп саласында байқалды. Кәсіпорындар 3-тоқсанда сұраныстың төмендеуінің жалғасуын күтеді, бірақ төмендеу қарқынының бәсеңдеуі күтілуде.
- Кенет құлдырауына қарамастан, кен өндіру өнеркәсібінде **сату рентабельділігі** басқа салаларға қарағанда жоғары.
- Қарастырылып отырған барлық салаларда **орташа жалақыны** және **жұмыскерлер санын төмендеткен** кәсіпорындардың үлесі артты.
- 3-тоқсанында **сұраныс, өндіріс көлемі және жалақы** бойынша жағдайдың жақсаруы күтілуде.